

У НОВОМ САДУ У СУБОТУ 4. ЈАНУАРА 1894.

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страницу 60 новч. месечно. —

О ДРАМИ И ШТО ЈЕ С ЊОМЕ У СВЕЗИ.

Кад когод седи у позоришту, те пажљиво или расејано гледи на догађаје, који се нижу пред њим, не ће зацело у то доба мислити ип на тешкоће песничке радње ип на незгоде при подели и изучавању улога. Он има пред собом готову ствар, целину, која му ни најмање не пзгледа тако баш тешка и мучна. Он пази у главном на речи и догађаје, који се тренутно збивају пред њим, у другом реду пак пази на унутрашњу свезу тих речи и догађаја, на крају крајева је тек само задовољан или није задовољан са судбом главних особа, у колико су те особе могле стеки наклоност његову или не.

Смех, талашање или негодовање су изрази тренутног расположења, које постаје баш по водом речи и догађаја, који се тренутно и збивају. Саучешће је пак израз дужег ипса дугаја, које мора главна особа да проживи а публика да покупи. Свиди ли се публици цела сума дугаја на позорници, онда је или задовољна или потресена, а то, да богме, зависи од врсте позоришног дела, је ли комедија или је трагедија. То се зове онда *успех*, и ја могу слободно тврдити, да публика, наравно интелигентна, у главном својим изразима увек и погоди, је ли позоришно дело добро или није. Непосредни утисак је најјачи, према том је и тренутна критика та и најпоузданја, разуме се, ако публика није већ у напред пријатељски или непријатељски расположена.

Но то све збива се тек онда, кад је дело писац већ написао, кад су га глумци научили и на позорници приказали. Шта се пак догодило све, док је дошло до тога, то публика у главном не зна. А то је баш оно најтеже.

Па да видимо, како то од прилике бива.

Кад који писац хоће да напише какво позоришно дело, мора му, као и у свакем, пре

свега штогод пасти на ум. То је први услов и без тога се не може ни маћи. Није ип свака мисао баш сретна и згодна. Је ли пак згодна, онда се писцу већ у току првих минута пред очима развије сав план, он одмах и зна, шта хоће и шта треба, он види и ток и развитак свога дела; зна му и свршетак. Да како, да је то све тек у главном; појединости долазе тек при даљем развијању а највише при писању. Па кад је дело већ и написано, још није готово. Има их, до душе, којима се чини да је већ и готово, да му не мају ништа ип додати ип одузети, који су једном речи већ задовољни својим делом. То су оптимисте. Други опет не могу никад да буду готови, све нешто сумњају, непрестано га читају и читају, бришу, дотерују, те нису тако ипако задовољни својим делом. То су песимисте.

Ип један ип други нема право. Људи таквог темперамента не могу бити прави драматичари. Први ће доћи пред публику неумивен и неочешћан, у врло аљкавој тоалети, те га у таквом стању не ће моћи публика распознати, не ће хтети да га приими, јер се пред свет ипак не излази чупав и необрђан. Он може имати, до душе, своје личне, своје унутрашње вредности, али се те не могу на тај начин истакти. Публика ће видети оно, што се тек само може видети а то није ип лепо и укусно.

Други опет доћи ће пред публику улицкан, набељен, парфимисан, у претерано-удешеној тоалети, те публика опет не ће знати на чему је. Она ће осетити мирис фризерског дућана и видиће уметност кројачеву, али личну, унутрашњу вредност особе не ће наћи, јер ће је спољашњост утрпавати и непрестано ће је одвлачити од ње.

Публика не ће моћи доћи до сазнавања драмске суштине ип у првом ип у другом случају. Према том није онда ип цел постигнута и цео труд ип посао био је узалуд. Не помаже ту ип изговор „елементарне генијалности“ за први случај, ип „критичко студирање самог себе“ за други случај. Ту се треба држати средине.

Драма је суптилна, али и природна ствар, Ње се не треба латити ип незграбно ип у рукавицама. Она ипте специјално поступање. Драма није а ип не сме бити израз субјективних осећаја пишевних; она може бити израз његових назора, његових начела, његових уверења, а што се то све већма ближи свеопштем стању и расположењу, то ће онда ип

драма боље погодити свој позив. Таква ће драма онда налзи и на бољи одзив. Дотади се оне живе, која у сваком човеку мање или више постоји, значи погодити прави пут. Али драма не сме бити ип објективна; она није критика, она је у правом смислу израз и огледало живота нашег, она је свет у малом, у ком се крећу људи са својим слабостима, врлинама, страстима. Пошто пак ип у животу није човек баш свакога објективан, већ готово емпинентно субјективан, то не могу бити онда ип особе на позорници објективне, а најмање онда, кад се страсти заталасају. Објективан мора бити једино писац драме, јер иначе не би био у стању, да сваку особу одржи до краја у првобитној субјективности њеној.

(Наставиће се.)

Л И С Т И К.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(„Родриго и Елвира“) драмска песма у 3 чина, од бана Јелачића. Та драмска песма вели ког бана, тога слављеног народног јунака, у многом је погледу занимљив литерарни појав. Познато је, да је бана у својој младости веговао песништво и спевао целу збирку песама, што су г. 1851. у преводу др. Деметра угледале света. О њима је написао рецензију садашњи интенданат народног позоришта Стеван пл. Милетић у књизи: „Из различних новина“ (Загреб, 1887). У тој су збирци уз лирске песме две алегорије у драмском облику: „Радост Хрватске“ и „Слава Јулијина дана“, а у другом делу налази се ова драма, која као и песме, носи на себи обележје романтичке школе. Предмет, обрада и дикција јасно нам то сведоче. Радња се збива у Кастиљи, у тој раг excellence романтичкој земљи, а има доста ефекта, како се види из овога кратког садржаја: Прогнавши краља Фернанда, Дон Педро дочепа се престола у Кастиљи. Кад је заузео престо, долазе гранди, да му се поклоне. Свијају се пред њим министри и великаши, ласкајући му и истичући своју верност и оданост. Призор тај пун је ироније на људску ништавост и пузавост. С неколико потеза напртани су врло добро дон Мигуел де Морена, доглавник

Педров и гроф од Алмејиде, као праве дворске улизице, које узносе своје заслуге код промене владе. Доглавник Морена светује дон Педра, нека узме за жену Елвиру, кћер аликанског кнеза Дон Силвија Маренде, који има велик утилив у земљи, да тако учврсти престо. Дон Педро има непријатеља, који су присташе прогнанога Фернанда. Неке је дон Педро већ дао смакнути, а друге је бацио у тамницу, где чами и млади дон Родриго, вереник Елвирин. Други се чин збива у двору кнеза Маренде. Елвира тугује, мислећи, да је Родриго погубљен. Долази Педро у прошију, Елвира га одбије. Краљ уврђен рече јој, да Родриго још живи. Тада глас потресе Елвиру. Педро хоће да се освети, па шаље војнике, да уапсе оца Елвирина ради велензидаје. У другој промени видимо Родрига у тамници. Тамничар Гомез воли га као сина, па му прича о Елвири, Педру, Фернанду. Народ провали тамницу, да спасе Родрига, који се стави на чело бунтовника, а присташа Фернандових. Букне буна и Педро буде потучен, и шта више и сам погине. Јувачки се понео у боју Родриго, који за награду после свршене борбе добије од Фернанда верну Елвиру. Свеопште измирење. Фернанд опростила и помилије отпаднике. С таким призором завршује се драма, која угодно утиче

на гледаоце, особито ради лепе и племените дикције, која осваја срце у многом романтичком пеесмотвору, па био још и у већем нескладу с логиком чина и реалношћу, него што је ова драма. Песничка дела треба пресуђивати и обзиром на прилике како су постала, па и погледом на смер књижевни. Кад бисмо раније драме Виктора Ига, рецимо и неке Шилерове, мэтнули под огледало реалистике, што ли би од њих преостало? Но Јелачићева драма уза сву романтичну садржаву у себи неколико лених и драматских призора, те је на посе други чин у обе промене пун драматског живота. Подсећамо на призор, где Педро, увређен, Елвири приказује, да Родрига јоште није дао погубити; а друга је промена пред тамницом сва прекрасно изведена, те би лепо пристајала и у бољим драмским производима. У целој драми има красних, песничких места. Амо иде особито оно што говори млади Родриго, Елвира, па Фернандо на завршетку. Код потоњега већ је Милетић опазио нелогичност: како је могао бити прогнан тако праведан и племенит владар? Занимљиво је, како је млади Јелачић мислио о владаљачкој власти и о одношају владара према народу и обратно.

У младости својој писао је бак Јелачић пеом драму и у њој изрицао своје мисли, а као није нам је сабљом написао драму, која ће за векове бити забележена у хрватској новесници. За схватање друге драме, у којој је он протагониста, биће свакако од немалог интереса познавати и његов први драмски производ, а то тим више, што је он међу првим нашим драмама у овом веку, које су згодне за приказивање. На њој се види, како је западни романтизам у свом јеку јако утешао на духове у Хрватској, те је тако и један од важних литерарно-историчких докумената.

Све је то вељда имала пред очима наша ревна управа, кад нам је изнела то домаће дело на позорницу. Само је штета, што јој наше опћинство, а напосле интелигенција, долази у сусрет с премало схватања, а може се рећи — и пијетета. Стара је то наша рана. Приказивало се врло лепо и помно, те су се на посе и одликоваја гђица Шумовска као Елвира и Г. Рашковић као Родриго. Код потоњега опажа се све то већи напредак.

У Загребу

0.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина) завршила свој рад у Панчеву, дошла је у нашу средину и данас даје овде прву представу. У Панчеву се бавила наша позоришна дружина од 9. новембра прошле године до 31. јануара о. г. и за то време давала је 45 представа, недељом и свецем биле су представе за народ с обајеним ценама, и две представе за децу. У Панчеву су научени ови нови комади: „Окови“, „Нервозне жене“, „Чикина кућа“, „Северо Торели“, „Штедионица“, а од старих научени су с новом поделом улога ови кемади: „Млетачки трговац“, „Последње љубавно писмо“, „Ђаволови записници“, „Ултимо“, „Каплар Симон“. Осим тога дружина је појала у цркви, горњој и доњој, о служби божјој двапут. Приход од претстава изнео је 6908 фор. 68 н., расход 6348 фор. 74 н., те је тако чист сувишак изнео 559 фор. 94 н. Представа у корист глумачком пензионом фонду донела је чистог при хода 323 фор. И тако је Панчево и овом приликом и опет сјајно засведочило, да му у правом, истинитом родољубљу ваља пара тражити у целоме Српству!

Ред позоришних представа.

У суботу 4. (16.) фебруара: „Задужбина цара Лазара.“ Слика из српске прошлости у 5 чинова, с певањем, написао Милорад П. Шапчанин, музика од Х. Дубека.

У недељу 5. (17.) фебруара први пут: „Ђидо.“ Слика из сеоског живота у 5 чинова, с певањем, написали Ј. Веселиновић и Д. Брзак, музика од Д. Јенка.

У уторак 7. (19.) фебруара први пут: „Вечити закон.“ Позоришна игра у 3 чина, написао Г. Чики, превео Милан А. Јовановић.

У четвртак 9. (21.) фебруара први пут: „Досадан свет“. Шаљива игра у 3 чина, написао Е. Паљрон, превео Д. Поповић.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

1. Представа.

У ДУЊЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 1.

У Новом Саду, у суботу 4. (16.) фебруара 1895.

ЗАДУЖБИНА ЦАРА ЛАЗАРА.

Слика из српске прошлости у 5 чинова, с песмама. По народној песми „Зидање Раванице“ написао у стиховима М. П. Шапчанин. — Музика од Х. Дубека. — Декорација по нацрту Тителбаховом од Андрије. — Редитељ Добриновић.

ОСОБЕ:

Први чин: Царска слава.	
Цар Лазар	Лукић.
Царица Милица	С. Вујићка.
Високи Стеван, спи им	Љ. Душановићка.
Вукосава } њихове кћери	С. Бакаловићка.
Мара	Т. Лукићка.
Југ Богдан	Ружић.
Дамјан } његови спнови	Спасић.
Бошко	* * *
Патријарх Јеврем	Жикић.
Кир Арсеније	Добриловић.
Милош Обилић	Тодосић.
Вук Бранковић	Илић.
Живко Хомољац	Душановић.
Раде, неимар	Марковић.
Голубан, царев слуга	Д. Весићева.
Прва,	М. Марковићка.
Друга,	Д. Васиљевићка.
Трећа } дворкиња	К. Жикићка.
Четврта,	З. Ђуришићева.
Пета,	К. Тодосићка.
Остали Југовићи. Велике војводе и властела. Дворници.	Дворкиње. Гости цареви. Слуге.

Други чин: Пустинjak.	
Југ Богдан	Ружић.
Дамјан }	Спасић.
Миљко	Тодосић.
Бошко	Илић.
Војин } његови спнови	Стефановић.
Огњан	Бакаловић.
Влајко	Ј. Весићева.
Пустинjak	Васиљевић.
Раде	Марковић.
Остали Југовићи.	Николић.

Трећи чин: Југовићи.

Југ Богдан	Ружић.
Дамјан	Спасић.
Миљко	Тодосић.
Бошко	Илић.
Војин	Стефановић.

У новом нарочито за овај комад зготовљеном оделу.

Почетак тачно у 7 сахата у вече.